

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Leppänen, Sirpa; Westinen, Elina

Title: Kriittisen sosiolingvistiikan näkökulma sosiaaliseen mediaan ja superdiversiteettiin

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © 2023 kirjoittajat

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Leppänen, S., & Westinen, E. (2023). Kriittisen sosiolingvistiikan näkökulma sosiaaliseen mediaan ja superdiversiteettiin. In T. Martikainen, & S. Pöyhönen (Eds.), *Superdiversiteetti : näkökulmia maahanmuuton monimuotoisuuteen* (pp. 321-348). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1489.
<https://oa.finlit.fi/site/books/e/10.21435/skst.1489/>

Kriittisen sosiolingvistiikan näkökulma sosiaaliseen mediaan ja superdiversiteettiin

Sirpa Leppänen

 <https://orcid.org/0000-0002-7167-4649>

Elina Westinen

 <https://orcid.org/0000-0002-1071-8871>

Tässä luvussa esittelemme kriittisen sosiolingvistiikan superdiversiteetinäkökulmaa, sen lähtökohtia, keskeisiä käsitteitä ja huomioita. Keski­tyimme erityisesti tarkastelemaan sitä, miten ne ilmenevät sosiaalisen median tutkimuksessa viiden esimerkkitapauksen avulla¹. Esimerkkim­me havainnollistavat sitä, miten sosiaalisen median toimijat orientoitu­vat kielenkäyttönsä ja viestinnällisten valintojensa kautta superdiversi­teettiin ja tuovat esiin ominaispiirteitä, jotka on nähty sille tyypillisinä. Näitä ovat sosiaalisen median toimintojen *liikkuvat merkityshorisontit*, niiden *kielellinen ja semioottinen heterogeenisyys*, *monikerrokset normit ja valvonnan mekanismit*, *identiteettityön keskeisyys* ja *diskurssit superdiversi­teetistä*. Kaikissa esimerkeissämme sosiaalisen median toimijat edusta­vat jotain vähemmistöryhmää suomalaisessa yhteiskunnassa. He tuovat

1 Kiitämme FT Saija Peurosta, jonka kanssa olemme kirjoittaneet samankaltaisesta aiheesta englan­ninkielisen artikkelin (Leppänen, Peuronen & Westinen 2018). Kiitämme myös tutkimusavustajiam­me Janne Loisaa ja Pauliina Nihtilää, jotka ovat auttaneet keräämään ja litteroimaan aineistojamme. Erityisen lämmin kiitos kuuluu niille sosiaalisen median toimijoille, joiden tuottamia sisältöjä käy­­tämme heidän luvullaan esimerkkiaineistonaamme.

omilla tavoillaan esiin sen, miten sosiaalinen media tarjoaa erilaisille vähemmistöille sekä kanavan tulla kuulluksi että foorumin, jossa käsitellä erojen ja kuulumisen problematiikkaa monimuotoistuvassa Suomessa, jossa valkoisuus, länsimaalaisuus, suomalainen syntyperä, ja suomen kieli ovat yhteiskunnan ja kulttuurin hegemonista ydintä.

Esimerkkimme on poimittu laajoista sosiaalisen median aineistostamme, joita olemme koonneet 2000-luvun alusta lähtien verkon kielellisiä ja kulttuurisia käytänteitä tarkastelevia sosiolingvistik- ja etnografisia tutkimuksiamme varten. Tällä luvulla onkin annettavaa sosiolingvistien ja sosiaalisen median tutkijoiden lisäksi myös lukijoille, jotka ovat kiinnostuneita superdiversiteetistä kulttuurisena ja sosiaalisena toimintana.

Sosiaalisella medially tarkoitetaan tässä luvussa sivustoja, sovelluksia ja verkkoalustoja, jotka mahdollistavat digitaalisen sisällön esittämisen ja vaihdon tietokoneiden ja mobiililaitteiden avulla, niiden teknisten ja osallistumista säätelevien ehtojen puitteissa. Tyypillisesti sosiaalisen median käytännöissä tuotetaan monimodaalisia (esimerkiksi tekstiä, kuvaa ja/tai ääntä hyödyntäviä) sisältöjä osallistavilla ja yhteistoiminnallisilla tavoilla, ja niissä on olennaista sosiaalinen vuorovaikutus yksilöiden, ryhmien ja yhteisöjen välillä (Kaplan ja Haenlein 2010, 61). Sosiaalinen media ei kuitenkaan ole luonteeltaan sosiaalista vain siksi, että se tarjoaa mahdollisuuksia vuorovaikutukseen, sisältöjen vaihtoon ja yhteisöllisyyteen, vaan koska sen toimintoihin osallistuminen edellyttää sitoutumista ainakin jossain määrin yhteisiin kielellisiin ja muihin semioottisiin (esimerkiksi visuaalisiin, auditiivisiin, elokuvallisiin) konventioihin, sekä sosiaalisiin ja eettisiin periaatteisiin (Leppänen ja muut 2015). Samalla sosiaalisen median alustat ja niiden tarjoamat ilmaisumahdollisuudet (affordanssit) eivät kuitenkaan koskaan kokonaan määrittele sitä, miten alustoilla voidaan toimia, vaan sen käyttäjät voivat hyödyntää alustoja myös omiin (luoviin ja/tai kriittisiin) tarkoituksiinsa.

Sosiolingvistiikan näkökulma superdiversiteettiin

Kriittisessä sosiolingvistiikassa ja lingvistisessä antropologiassa (Blommaert ja Rampton 2011; Blommaert 2015; Arnaut 2016) superdiversi-

teettä on lähestytty paradigmaattisena, epistemologisena ja taktisena *näkökulmana* kielenkäytön diversiteettiin jälkimoderneissa ja globalisoituneissa yhteiskunnissa. Huolimatta sosiolingvistisen superdiversiteettitutkimuksen nuoresta iästä ja myös kritiikistä, jota on esitetty sen mahdollisesta epähistoriallisuudesta ja eurosentrisyydestä (ks. esim. Pavlenko 2018; Flores ja Lewis 2016; Ndhlovu 2016), superdiversiteetti ei ole vain tämän ajan ja globaalien pohjoisten ilmiö. Se on historiallisten kehitysprosessien ilmentymä (Blommaert 2016) ja sitä on esiintynyt eri aikoina, eri puolilla maailmaa ja erilaisissa sosiokulttuurisissa konteksteissa (Deumert 2018).

Keskeinen lähtökohta sosiolingvistiselle näkemykselle superdiversiteetistä on, että kielelliset resurssit, joita ihmiset hyödyntävät viestinnässään ja vuorovaikutuksessaan voivat olla ennustamattomia, liikkuvia ja heterogeenisiä. Sosiolingvistinen näkemys superdiversiteetistä (Blommaert 2015) korostaa sitä, että sellaisina aikoina ja sellaisissa paikoissa, joissa identiteetit ja sosiaaliset suhteet ovat muutoksessa, kielellinen monimuotoisuus on yksi mahdollinen, tilanteisesti motivoitu vaihtoehto puhujille ja kirjoittajille. Tällaisissa konteksteissa esimerkiksi kielten vaihtelu ja sekoittuminen ei siten ole mitenkään poikkeuksellinen ilmiö.

Superdiversiteetin teoreettinen ja metodologinen tutkimusnäkökulma perustuukin ajatukselle, että kielenkäyttöä voidaan lähestyä vain *empiirisen epävarmuuden* pohjalta. Emme voi tutkimatta tietää, miten esimerkiksi etnisiin tai muihin vähemmistöihin kuuluvat yksilöt ja ryhmät viestivät ja toimivat vuorovaikutuksessa, miten he ottavat käyttöön viestinnällisiä resursseja tai neuvottelevat kuulumisestaan ja osallisuudestaan eri tilanteissa, ympäristöissä ja elämänvaiheissa (Blommaert ja Rampton 2011, 5). Sosiolingvistisen tutkimuksen keskiössä onkin tarkastella niitä tapoja, joilla ihmiset navigoivat muuttuvissa ja liikkuvissa sosiokulttuurisissa ja kielellisissä olosuhteissa (Stroud 2015; Creswell ja Martin 2012) maailmassa, jossa kuuluminen tiettyyn joukkoon tai kuviteltuun yhteisöön – esimerkiksi kaupunkiin, alueeseen, kansakuntaan, sukupuoleen, ikäryhmään, etniseen ryhmään – ei välttämättä sinänsä määrittele sitä, millaisia olemme ja miten viestimme.

Suuressa osassa alkuperäisestä superdiversiteettitutkimuksesta painotui moniulotteisten ja toisiinsa kytkeytyvien sosiaalisten kategorioiden

kuvaus, vertailu ja mittaaminen (Vertovec 2006, 2007; Meissner ja Vertovec 2014). Sosiolingvistiikka puolestaan painottaa superdiversiteetin erityispiirteiden määrällisen analyysin sijasta etnografisen tutkimuksen tärkeyttä, jotta saadaan selville, miten sosiolingvistiset järjestelmät toimivat ilman, että niihin heijastetaan jo ennalta tiedettyjä tai oletettuja ominaisuuksia (Blommaert 2015, 83). Tavoitteena on rakentaa ymmärättäviä ja yksityiskohtaisia kuvauksia siitä, miten ihmiset toimivat kielellisesti muuttuvissa, komplekseissa sosiaalisissa konteksteissa, mitä sosiaalisia ja kulttuurisia merkityksiä ja suhteita niissä luodaan, ylläpidetään ja/tai haastetaan, ja miten niiden kautta voidaan ymmärtää osallistujien omia tarkoituksia, ymmärryksiä ja tulkintoja viestintätilanteista.

Sosiaalisen median diskursiivinen superdiversiteetti

Ensimmäiset kielen, superdiversiteetin ja sosiaalisen median tutkimukset ilmestyivät 2010-luvulla. Tässä vaiheessa tutkijoita yhdisti huomio siitä, että digitaalinen media muuttaa teknologistuneissa ja globalisoituneissa yhteiskunnissa viestintä- ja kielikäytänteitä, ja mahdollistaa monitahoisia sosiaalisia, ylijarajaisia ja -kulttuurisia suhteita ja verkostoja (Creese ja Blackledge 2010). Esimerkiksi Blommaertin ja Ramptonin (2011, 3) mukaan teknologioiden tarjoamat viestintäkeinot vaikuttavat maahanmuuttajiin, heidän diasporisiin yhteisöihinsä ja verkostoihinsa sekä yleisemmin ihmisten ”kokemuksiin ja sosiokulttuurisiin elämäntapoihin”.

Sosiaalisen median sosiolingvistiikassa on tyypillisesti ollut tavoitteena tuottaa nyansoituja kuvauksia sosiokulttuurisista käytänteistä ja niiden merkityksistä. Tutkimuksen kohteena ovat erityyppiset digitaaliset aineistot ja sosiaalisen median käyttäjien toiminnot, käsitykset ja arviot omasta toiminnastaan (Stæhr 2016).

Ensimmäisissä sosiaalisen median tutkimuksissa superdiversiteetti nähtiin erilaisten ympäristöjen ja populaatioiden demografisena, määrällisenä tai laadullisena ominaisuutena, erityisesti suhteessa etnisyyteen, rotuun ja maahanmuuttajuuteen (Androutsopoulos ja Juffermans 2014, 5). Esimerkiksi Stæhr (2014) kuvailee Kööpenhaminaa superdiversinä metropolina ja Sharma (2014) käsittelee nepalilaista diasporaa super-

diverssinä ryhmänä. Jonsson ja Muhonen (2014) puolestaan näkivät superdiversiteetin joidenkin digitaalisten ympäristöjen ja verkostojen ominaisuutena. Näiden tutkimusten tavoitteena ei kuitenkaan ollut eritellä ainoastaan niitä tekijöitä, jotka tekevät paikoista, tiloista tai ihmisryhmistä superdiversejä, vaan niitä lähestyttiin diskursiivisesti rakennettuina sosiaalisina konstruktioina (Androutsopoulos ja Juffermans 2014, 4). Huomion kohteena oli toisin sanoen myös se, miten sosiaalisen median toimijat omalla kielenkäytöllään *orientoituvat* superdiversiteettiin.

Näiden tutkimuksien taustaoletus superdiversiteetistä paikkojen, tilojen ja ryhmien ominaisuutena ei ole kuitenkaan täysin ongelmaton. Esimerkiksi Deumert (2014, 117) on huomauttanut, että superdiversiteetin hahmottaminen joko laatuna – kompleksina monimuotoisuutena – tai määränä – lisääntyvänä monimuotoisuutena – herättää kysymyksen, mikä tarkkaan ottaen on se kynnyks, jonka jälkeen diversiteetistä tulee superdiversiteettiä. Myös Varis (2016, 26) on arvioinut kriittisesti näkemystä superdiversiteetistä monimuotoisuuden määrän kasvuna. Hänen mukaansa määrän paradigma voi myös vahvistaa normatiivista näkemystä monimuotoisuuden perustasosta ja johtaa siihen, että jotkin erot yksilöiden ja ryhmien välillä nähdään essentialistisina ja eksotisoina. Varis (2016, 43) esittää, että sosiolingvisteille perustelluin tapa on suhtautua superdiversiteettiin tapoina, joilla ihmiset navigoivat kielellisesti ajassa ja paikassa, joissa merkityshorisontit ovat moninaisia ja liikkuvia. Lawrence Grossbergin (2006) konjunktuurikäsitettä soveltaen Varis kuvaa superdiversiteettiä ensisijaisesti muutokseksi sosiaalisten suhteiden ja yksilöiden henkilökohtaisen kokemuksen laadussa tietyissä historiallisissa, yhteiskunnallisissa ja institutionaalisissa suhdanteissa.

Sosiaalisen median vuorovaikutus ja liikkuvat merkityshorisontit

Sosiaalisen median käytänteet ovat hyvä esimerkki merkityshorisonttien liikkuvuudesta ja vaihtelusta superdiversiteetin suhdanteissa. Näille on usein tyypillistä muuttuvat sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus kielellisten, paikallisten ja maantieteellisten rajojen yli (McLaughlin 2014). Niissä

saatetaan vaihdella ja sekoittaa eri kieliä ja tyylejä, ja osallistujat joutuvat usein käymään metapragmaattisia neuvotteluja siitä, mitä merkityksiä kielellisillä valinnoilla halutaan tai voidaan tietyissä tilanteissa välittää.

Esimerkiksi tutkimuksessaan Facebookissa tapahtuvasta vuorovaikutuksesta Androutsopoulos (2014, 64–65) osoitti, kuinka eri maista tulevien osallistujien oli välttämätöntä neuvotella kielivalinnoistaan, koska viestien vastaanottajien ja viestintäkumppanien määrä, kielelliset repertuaarit ja ominaisuudet olivat ennakoimattomia. Leppänen ja Westinen (2022) puolestaan tarkastelivat sitä, miten esimerkiksi mustien ja ruskeiden tubettajien ja vloggaajien leikittely monikielisyydellä ja erilaisilla kielivarieteeteilla antaa heille mahdollisuuden tarkastella refleksiivisesti sitä, millä tavoilla he voivat sekä osoittaa kuulumista suomalaisuuteen että erottautua siitä.

Esimerkki 1 havainnollistaa tätä. Se on katkelma YouTube-videos- ta, jonka kaksi suosittua suomalaista sosiaalisen median esiintyjää Seksikäs-Suklaa (oik. Luyeye Konssi) ja Doslada (oik. Hanad Hassan) julkaisivat vuonna 2017. He tuottivat videon alun perin suomalaisen media-yhtiön tilauksesta SLUSH-tapahtumaan (2016), mutta se havainnollistaa yleisemminkin heidän humoristisia verkkovideoitaan, joissa usein keskiössä ovat etniset vähemmistöt ja kysymykset suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisesta. Esimerkki 1 kuvaa työpaikkahaastattelua.

Työpaikkahaastattelussa (kuvakaappaus, YouTube).

Esimerkki 1: Lähiökielenkääntäjä

Työnhakija: Sähäb mä oisin sun day one n***a, you know? Mä oon lojaali, sillon ku sä tarvit mua mä oon siel. Usko muhun, peace and love ku mä oon duunis. I got you my n***a man, you know what I mean? Kato mua. Kato sua. Kato mua. Tajuuks?

Lähiökielenkääntäjä: Olisin täällä aina eka ja vika joka ikisenä työpäivänä. Olen luotettava ja minuun voi uskoa, koska tuon tänne työpaikkaan rauhaa ja rakkautta.

Työnantajan edustaja 1: Paikka on teidän!

Työnhakija: Kiitos kiitos. My n***a I got you, you know what I mean. Sähäb, yks juttu. Ainii muute saaks mä toi viikonloppu, Flow, vapaaks you know? Turn up with brothers you know, swägä on mehuis you know what I mean? Nähää OG you know? Ja hanki uudet lasit you know what I mean, n***a, man. Turn up sähäb.

Työnantajan edustaja 1: Mitä hän sanoi tuossa lopuksi?

Työnantajan edustaja 2: Ei mitään hajuu, jotain se puhu vapaist.

Työnhakijan puhuma kieli on äärimmäisen sekoittunutta tyyliteltyä kieltä, jonka on todettu olevan tyyppillistä ainakin pääkaupunkiseudun kielitodellisuudessa (Lehtonen 2015) mutta myös esimerkiksi rap-lyriikassa (Westinen 2023). Työnhakijan suomalaiseseen puhetekieleen ja slangiin sekoittuu niin sanottua hiphop-englantia, mutta myös ilmauksia muista kielistä, kuten arabiasta ja somalista (esim. ”sähäb”, vrt. arab. *saheb*, ’kaveri’). Esimerkki 1 havainnollistaa myös sitä, että sosiaalisen median käytännöissä viestintä ja vuorovaikutus voivat tarjota osallistujille keinoja asemoitua tavoilla, jotka eivät perustu vain paikallisuuteen. Sen sijaan niitä luonnehtii kielellisten, kulttuuristen, sosiaalisten ja jopa maantieteellisten rajojen ylittäminen – translokaalisuus ja -kulttuurisuus (Kytölä 2016).

Siten video viittaa superdiversiteettiin todellisuutena, jossa sosiokulttuuriset ja sociolingvistiset kategoriat ja suhdanteet ovat monimuotoisia, risteäviä ja liikkeessä, ja jossa kielellinen monimuotoisuus ja vaihtelu ovat arkipäiväistyneet. Työnantajan edustajat – jotka videolla edustavat yhteiskunnallista ja taloudellista valtaa – eivät kuitenkaan ole osa tätä superdiverssiä kielitodellisuutta: he eivät ymmärrä haastateltavan puhetta lainkaan. Tilanteen pelastaa toisen heistä kehittämä sovellus, Lähiökielenkääntäjä, joka kääntää työnhakijan puheen suomalaiselle yleiskielelle. Superdiversiteetti kääntyy siten symbolisesti myös hallittavampaan ja tutumpaan (yksikulttuuriseen ja -kieliseen) muotoon, jolloin sen tulkinnan voi ulkoistaa ja sitä kautta ottaa hallintaan – tässä käännösohjelman kautta.

Kielellinen heterogeenisyys ja monimodaalisuus merkitysresursseina

Kuten esimerkki 1 osoitti, sosiaalisen median toiminnan ylijärjestyminen ilmenee erityisesti siinä, miten osallistujat voivat hyödyntää erikielisiä, eri rekistereihin ja tyyliin liitettyjä ja monimodaalisia resursseja, jos ne ovat heidän tarkoituksiinsa soveltuvia ja sosiokulttuurisesti ja tilanteisesti sopivia ja merkityksellisiä (Leppänen ja Kytölä 2017). Esimerkiksi Leppänen, Westisen ja Kytölän (2017) toimittaman kokoelman tutkimukset osoittivat, miten digitaalisen viestinnän kielellinen heterogeenisyys voi ilmetä usealla tavalla: kielten vaihteluna niin, että itse vaihtelu toimii diskursiivisena resurssina merkitysten ymmärtämiselle, tai, kuten esimerkissä 1, työnhakijan sekoittuneena tyylinä² (ks. myös Androutsopoulos 2011; Leppänen ja muut 2017).

Sosiaalisen median viestinnässä heterogeenisyys voi viitata myös sosiaalisten äänien (eli sosiaalisten merkityspotentiaalien) moninaisuuteen, *heteroglossiaan* (Bakhtin 1981, 263), ja niiden välisiin jännitteisiin. Esimerkiksi Peuronen (2013) osoittaa, miten nuoret kristityt lumilautailijat hyödyntävät sekä Raamatun että nuorisokulttuurin osin ristikkäisiä-

2 Kielentutkimuksessa on esitetty useita käsitteitä, jotka korostavat monikielisyttä jo lähtökohtaisesti sekoittuneina repertuaareina (ks. myös Pöyhönen ja Martikainen tässä teoksessa).

kin sosioideologiaa ääniä someviestinnässään käyttämällä englannin ja suomen kielen eri rekistereitä. Näiden äänien avulla he myös rakentavat omaa identiteettiään ja sosiaalisia suhteitaan moderneina kristittyinä.

Sosiaalisen median viestintä on heterogeenistä myös siksi, että se on olennaisesti monimodaalista (Sergeant ja Tagg 2014). Puheen ja tekstin ohella kuvien, videoiden, musiikin ja äänen merkitys digitaalisissa käytännöissä on kasvanut jatkuvasti, ja niiden yhdistelmillä ja sommittelulla on oma roolinsa merkitysten rakentamisessa. Myös tekstuaalisten ja muiden semioottisten resurssien kierrättäminen ja uudelleen merkityksellistäminen on hyvin yleistä. Näissä (entekstuaalisaation ja resemiotisaation³) prosesseissa poimitaan esimerkiksi tekstikatkelmia, kielellisiä ilmauksia, kuvia ja videoleikkeitä niiden alkuperäisistä konteksteistaan, sijoitetaan ja uudelleen merkityksellistetään ne osaksi toista diskurssia, toiseen tarkoitukseen ja toiselle kohdeyleisölle. Esimerkki 2, Kilikalihahmon YouTube-esitys, havainnollistaa hyvin sosiaalisen median viestinnällistä heterogeenisyyttä:

Kilikalin vihainen monologi ulkomaalaisista (kuvakaappaus, YouTube).

3 Sosiolingvistiikassa entekstuaalisaation käsitteellä kuvataan kielellisten ja tekstuaalisten elementtien kierrättämistä ja uudelleenmuokkausta (Bauman ja Briggs 1990, 73). Sosiaalisessa semiotiikassa on otettu käyttöön resemiotisaation käsite (Iedema 2003). Sillä kuvataan prosesseja, joilla viesti voidaan muuntaa erilaisiin muotoihin eri yleisöille tai erilaisia tarkoituseriä varten (Leppänen ja muut 2014).

Esimerkki 2: Rajat kiinni!

Perkele että vit- vit- vituttaa että, et ulukomaalaiset tänne tullee Suomeen ja vie meidän työpaikat ja meidän naiset ja kaikki. Minä en ymmärrä, että että minkä takia ne päästää tänne kaikki nämä, nämä maahanmuuttajat, pakolaiset kaikki tänne näin. Minkä takia? Minkä takia? Että ku ärsyttää jumalauta. Jumalauta eihä täällä ennää oo ku ulukomaalaisia. Eihän täällä ennää oo suomalaisia ollenkaa. [Ärinää] Minä en sano muuta ku rajat kiinni.

Esimerkki 2 on huumorivideo, jonka Kilikali, irakilastaustainen maahanmuuttaja Khalid Al-Shemar, julkaisi YouTubessa 25.8.2016. Videolla Kilikali puhuu sujuvaa Savon murretta ja merkityksellistää uudelleen (so. rekontekstualisoi) yhteiskunnassa lainehtivia populistisia ja rasistisia teemoja. Molemmat piirteet toimivat videolla suomalaisuuden tunnusmerkkeinä: ne siis viittaavat ominaisuuksiin ja arvioihin, joita liitetään henkilöihin, joille tämänkaltainen puhetapa nähdään tyypillisenä (Leppänen ja Tapionkaski 2021).

Tässä esityksessään Kilikali kiuuttaa itäsuomalaisen heteromiehen ääntä ja ottaa sen käyttöön omiin tarkoituksiinsa. Hänen monologinsa sisältö (”ulukomaalaiset – – vie meidän työpaikat ja meidän naiset”), Savon murre ja Lähi-itään viittaava ulkomuotonsa muodostaa suomalaisessa kulttuurissa odottamattoman ja humoristisen yhdistelmän. Hänen monimodaalinen esityksensä on myös moniääninen: se sekä samaistuu että ei samaistu monologin ”meihin”, valkoiseen suomalaiseen heteromieheyteen. Esimerkissä 2 onkin monia superdiversiteetille tunnusomaisia piirteitä: kielellisten ja muiden semioottisten resurssien moninaisuutta ja risteämiä, sekä identiteettikategorioiden ja merkityspotentiaalien ambivalenssia. Se on myös esimerkki refleksiivisestä ja kriittisestäkin sosiaalisesta ja sosiolingvivistisestä analyysistä, jonka kautta ei-valkoinen mies myös tutkii omaa sosiokulttuurista asemaansa valkoisessa suomalaisessa yhteiskunnassa. Samalla hän kuitenkin välittää sen helposti sulavaan humoristiseen ilmiösuun puettuna sosiaalisen median potentiaalisesti moninaisille yleisöille.

Esimerkit 1 ja 2 havainnollistavat myös sitä, miten sosiaalinen media voi tarjota affordansseja yhteiskunnallisen epätasa-arvon, ristiriitojen ja konfliktien tarkasteluun uusilla tavoilla. Sosiaalisen median performanssit, osana laajempaa nykyistä poliittisen korrektiuden jälkeistä viihdekulttuuria (McRobbie 2005; Leppänen ja Elo 2016), voivat rajoja rikkovin (transgressiivisin) tavoin käsitellä yhteiskunnallisia asioita ja diskursseja, jotka liittyvät esimerkiksi etnisyyteen, rotuun, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen ja valta-asetelmiin enemmistön ja marginalisoitujen ja rodullistettujen vähemmistöjen välillä.

Näiden esimerkkien kaltaiset sosiaalisen median esitykset ovat kiinnostavia myös niissä tehdyn skaalatyön takia (Carr ja Lempert 2016). Niissä skaalat ilmenevät siinä, miten sinänsä kuvitteellisten esitysten mikrotason diskurssi piirteet (esimerkiksi se, miten ja mitä Kilikalihahmo puhuu ja miltä hän näyttää) indeksoivat laajempia yhteiskunnallisia käytänteitä ja diskursseja, jotka liittyvät (oletettuihin) maahanmuuttajiin, ruskeisiin ja mustiin suomalaisiin, vierauteen ja eroihin suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen lisäksi, että tällaiset esitykset korostavat yksilöiden sekä heidän identiteettiensä, resurssiensa ja repertuaariensa liikkuvuutta ja kompleksisuutta, ne välittävät erilaisille yleisöilleen kerrostuneita ja ideologisesti eri tavoin latautuneita näkökulmia superdiversiteettiin. Monimodaalisiin ja heteroglossian keinoin ne käsittelevät ja tutkivat niitä jännitteitä, ristiriitoja ja konfrontaatioita, joita ”erilaisina” nähdyt ihmiset usein kohtaavat suomalaisessa yhteiskunnassa, jossa (super)diversiteettiä ei (vielä) koeta normaaliksi.

Sosiaalisen median kerrostuneet normatiivisuudet ja valvonnan mekanismit

Sosiolingvistiksessä superdiversiteetitutkimuksessa tärkeä kiinnostuksen kohde on myös kielenkäytön normatiivisuus. Julkisissa keskusteluissa on usein korostettu sitä, että sosiaalisessa mediassa on vapaus toimia toisin kuin monessa muussa sosiaalisessa tilanteessa on soveliaista tai sallittua – esimerkiksi vihapuhe, trollaus ja kiusaaminen on nähty esimerkkeinä normien ja valvonnan puutteesta.

Sosiolingvistiksestä näkökulmasta kaikki kielenkäyttö on kuitenkin normatiivisesti säädeltyä. Yhtäältä se nähdään vuorovaikutuksessa rakentuvina jaettuina ymmärryksinä ja koodeina siitä, mikä on sallittua, odotuksenmukaista, sopivaa ja asianmukaista kielenkäyttöä (Agha 2007). Tässä mielessä normit ovat aina sosiokulttuurisia ja ideologisia konstruktioita. Toisaalta normeissa on kyse myös osallisuudesta ja valasta millaiset kielelliset resurssit ja subjektipositiot osaltaan mahdollistavat pääsyn ja legitimiin osallistumisen vuorovaikutukseen (Blommaert ja Rampton 2011). Sosiaalisen median aktiviteetteja ja vuorovaikutusta säädellään myös eksplisiittisesti ja virallisesti netiketin, moderoinnin ja sensuurin keinoin, jotka rajoittavat osallistujien valinnanvaraa ja mahdollisuuksia viestinnässä. Äärimmilleen vietynä tällainen sosiaalisen median säätely on organisoitua ja institutionalisoitua valvontaa, jota suuret mediakorporaatiot ja yhteiskunnan valvontakoneistot harjoittavat (Arnaut ja Spotti 2015, 6).

Digitaaliset sosiaalisen median käytänteet on nähty myös esimerkkinä myöhäismodernin *postpanoptisesta* normatiivisuudesta (Arnaut 2016). Sen sijaan, että sosiaalisen median käytänteitä valvoisivat ja säätelisivät vain keskitetyt ja hierarkkisesti järjestyneet valtamekanismit, niiden toiminta perustuu pitkälti vertaisvalvontaan. Kielenkäyttäjät rakentavat itse omalla toiminnallaan sitä, mitä sosiaalisia merkityksiä erilaisten kielellisten resurssien valinnalla, yhdistämisellä ja vaihtelulla voidaan, saada ja halutaan ilmaista tietyissä viestintätilanteissa ja institutionaalisissa konteksteissa, ja miten he asemoivat omaa toimintaansa suhteessa näihin normeihin. Tässä toiminnassaan he voivat tukeutua useampiin normikeskuksiin. Osa näistä keskuksista voi olla kyseisille sivustoille, ryhmille tai aktiviteeteille ominaisia, kun taas toiset voivat hyödyntää muita institutionaalisia tai sosiokulttuurisia normeja (Blommaert 2010). Esimerkiksi analysoidessaan monietnisten kööpenhaminalaisten nuorten Facebook-viestintää, Stæhr (2016) havaitsi, että nuoret tukeutuivat sekä yleiskielen että nuorisokulttuurisen rekisterin normeihin.

Normatiivisuutta siis määritellään ja säädellään osittain myös alhaalta ylöspäin, joko oman itsen tai muiden vertaisten toimesta (Leppänen ja

Piirainen-Marsh 2009; Leppänen 2023). Tällainen ruohonjuuritason kielellinen valvonta ei kuitenkaan vain vahvista olemassa olevia normeja, mutta vaikuttaa myös uusien normien syntymiseen ja paikantumiseen uusissa käyttöyhteyksissä, kulttuureissa ja yhteisöissä. Kuten esimerkit 1 ja 2 jo havainnollistivat, normeja voidaan myös haastaa monin tavoin vaikkapa leikitellen niillä luovasti ja/tai kriittisesti.

Esimerkki 3 puolestaan havainnollistaa sitä, miten sosiaalisessa mediassa voidaan vastustaa ja haastaa hegemonisia ja/tai valkoiseen suomalaiseen nationalismiin liitettyjä kielenkäytön normeja. Esimerkissä Hassan Maikal, somalialais-suomalainen räppäri ja (aiemmin myös) vloggaaja (Leppänen ja Westinen 2018; 2022; Westinen 2019), ruotii saamiaan vihaviestejä YouTube-videolla⁴ ja haastaa kommentteissaan normatiivisia oletuksia maahanmuuttajien heikosta suomen kielen taidosta ja kyvyttömyydestä integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan.

Hassan Maikal ja vastapuhe (kuvakaappaus, YouTube).

4 Video ei ole enää saatavilla YouTubessa.

Esimerkki 3: Hassan Maikal ja valkoisten suomalaisten huono suomi

Tietsä mikä on läppää. Sit ku ne sanoo et sä oot se mamu, sä oot, painu omaa maahan, painu omaa kotimaahan. Mut sähän jopa osaat suomen kielt paremmin ku ne. Sä jopa osaat paremmin suomen kieltä ku ne. Mitä täs on. Mite tää on mahdollista. Jos mä meen sanoo muille tää on mun kotimaa, mee takasin kotimaahas, mä ees ootan iteltäni et mä osaan ees oman äidinkielen. 2017. Jopa somalit osaa paremmin teidän äidinkieltä. Hävetkää. Oh my god. Oh my god, brah.

Suomen kielen normeja valvoo tyypillisimmin valkoinen valtaväestö, mutta tässä esimerkissä ruohonjuuritason vertaisvalvontaa toimittaakin Maikal. Stereotyyppinen, hierarkkinen asetelma valkoisten suomalaisten ja maahanmuuttajien välillä käännetään vastakohtakseen: Maikal kertoo osaavansa kieltä jopa paremmin kuin sen 'oikeat' ja 'alkuperäiset' omistajat. Esimerkistä käy ilmi myös se, miten suomen kieli yhä määritellään kuuluvan valkoisille suomalaisille eikä somaleille, siitä huolimatta, että Suomessa syntyneelle Maikalille se on yksi hänen ensikielistään, jota hän on puhunut lapsesta asti.

Superdiversiteetti ja identiteettityö sosiaalisessa mediassa

Identiteetti ja yhteisöllisyys ovat aina olleet tärkeitä digitaalisessa viestinnässä (Seargeant ja Tagg 2014). Myös superdiversiteettitutkimus on korostanut sitä, miten sosiaalinen media tarjoaa monipuolisia semioottisia resursseja identiteettityölle ja sosiaalisten suhteiden rakentamiselle. Tutkijat ovat tarkastelleet esimerkiksi sitä, miten verkossa rakennetaan rodollisia, etnisiä ja paikallisia identiteettejä (Heyd 2014; Garcés-Conejos Blitvich 2018; George 2020), neuvotellaan maahanmuuttajataustaisten nuorten identiteeteistä suhteessa heidän kulttuuriseen perintöönsä (Juffermans ja muut 2014), rakennetaan ja ylläpidetään sosiaalisia suhteita

maahanmuuttajataustaisina (mikro)yrittäjinä (Tagg ja Lyons 2018), affiloidutaan transnationaaliin populaari- tai fanikulttuuriin ja neuvottelaan suhteesta siihen (Kytölä 2017; 2018).

Tutkimukset ovat osoittaneet myös, miten sosiaalinen media voi toimia ylijarjaisesti, ajassa auki keriytyvän sosiaalisen toiminnan foorumeina, joissa osallistujat yhteisesti ylläpidetyin keinoin organisoivat ja rakentavat kontekstuaalisesti merkityksellisiä versioita itsestään ja toisistaan sekä neuvottelevat (ei-)kuulumisestaan verkon yhteisöllisiin tiloihin, ryhmiin tai yhteisöihin. Esimerkiksi Westisen (2017) tutkimus rap-artistien etnisistä ja rodullisista identifikaatioista sosiaalisessa mediassa osoittaa, miten artistit sekä hyödyntävät että vastustavat erilaisia identiteettikategorioita, jotka usein liittyvät sukupuolitettuihin ja rodullistettuihin stereotyyppioihin mustista afrikkalaisista – tai afrikkalais-taustaisista suomalaisista. Esimerkiksi Etiopiassa syntyneen suomalaisen rap-artistin, tubettajan ja viihdealan monitoimijan, Prinssi Jusufin, musiikkivideolla ”Prinssille morsian” kohdataan erilaisia kulttuurisia hahmoja (*cultural figures*; Ahmed 2000), joita voidaan käyttää erotteluun ja jaotteluun ja jotka sisältävät useita moraalisesti latautuneita kulttuurisia ja sukupuolitettuja piirteitä (Huttunen 2004, 139). Videolla esiintyy esimerkiksi (hetero)seksuaalisesti haluttava musta mies, jolla on ”suklaahuulet” ja joka aiheuttaa ”viidakkokuumetta” (slangisana valkoisten naisten seksuaaliselle halulle mustia miehiä kohtaan) sekä ”afrikkalainen mies”, jonka kavereina mainitaan ”kamelit”.

Stereotyyppisillä etnisillä identiteeteillä siis leikitellään ja niitä liioitellaan – ja siten niitä myös kyseenalaistetaan ja vastustetaan. Liioittelun kautta näiden toiseuttavien tekstien ja kuvien mielekkyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta tarkastellaan kriittisesti. Video kysyykin, kuka oikeastaan on toinen, missä mielessä ja missä kontekstissa. Siinä esitetyt rodullistetut ja seksuaalisoidut stereotypiat saavat merkityksensä superdiversiteetin muuttuvista suhdanteista, kulttuurien välisestä kolmannesta tilasta (*third space*; Bhabha 1994), osin Suomeen, osin Afrikkaan, osin Pohjois-Amerikkaan ja osin globaaliin hiphop-kulttuuriin orientoituen.

Sosiaalinen media ja diskurssit superdiversiteetistä

Sosiaalinen media on superdiversiteetin tutkimuksen kannalta kiinnostava myös siksi, että se toimii diskursiivisena tilana, jossa osallistujat voivat sanallistaa, esittää ja arvioida suhdettaan superdiversiteettiin. Superdiversiteetti itsessään muodostaa diskurssin, joka on alkanut haastaa yksi- ja monikulttuurisuusdiskursseja ja niiden tapoja käsitellä erityisesti etnisyyttä, epätasa-arvoa, syrjintää ja marginalisaatiota (Arnaut 2016, 65). Myös empiirisissä tutkimuksissa, joissa on hyödynnetty superdiversiteettinäkökulmaa, on havaittu, että vierautta ja eroja voidaan käsitellä moniäänisesti, niin että essentialisoivat negatiiviset stereotypiat eivät olekaan hallitseva näkökulma (Leppänen ja Elo 2016) ja niitä voidaan hyödyntää positiivisillakin tavoilla (Vigouroux 2016). Superdiversiteetti on kuitenkin myös herättänyt vastareaktioita (Musolff 2019). Sosiaalisessa mediassa ne näkyvät erityisesti vihadiskursseina, rasistisina ja vierasvihaisina sisältöinä, trollaamisena ja herjaamisena, jotka kohdistuvat erityisesti rodullistettuihin ja seksuaalivähemmistöihin, jotka jollain tapaa haastavat vakiintuneita sosiaalisia luokitteluja.

Negatiiviset reaktiot superdiversiteettiin ovat kuitenkin antaneet kimmokkeen myös vastadiskursseille (Arnaut 2016, 65), jotka haastavat ja kommentoivat kriittisesti rasistisia ja vierasvihaisia stereotyyppioita ja niihin liitettyjä piirteitä. Yksi tällainen vastadiskurssi on vihakommentteihin vastaaminen, jota esimerkkinä 3 edusti. Sometoimintona vihakommenttien lukeminen onkin nykyään jo varsin vakiintunut vastapuheen muoto (Benesch ja muut 2016, 13). Niissä viestien vastaanottaja – usein etniseen tai seksuaaliseen vähemmistöön kuuluva somevaikuttaja tai muuten tunnettu henkilö – lukee ja kommentoi saamiaan uhkaavia ja pilkallisia viestejä.

Esimerkiksi suomalaiset maahanmuuttajataustaiset poliitikot saavat osakseen paljon vihapuhetta ja suoranaista väkivallalla uhkailua (Knuutila ja muut 2019). Esimerkki 4 havainnollistaa tätä ilmiötä ja osoittaa myös, miten suomalaiset sosiaalisen median vihakommentoijat orientoituvat sellaiseen diversiteettiin, joka ei sovi heidän vakiintuneisiin käsityksiinsä erilaisuudesta tai suomalaisuudesta. Samalla ne toisintavat sitä, miten suomalainen yhteiskunta rakentuu – ja sitä on myös

tietoisesti rakennettu – valkoisuuden normille (Keskinen, Seikkula ja Mkwesha 2021; ks. myös Rastas 2019).

Esimerkissä 4 käsiteltävä YouTube-video on osa Suldaan Said Ahmedin kansanedustajakampanjaa. Hän lukee siinä saamaansa vihapostia ja kertoo omia reaktioitaan siihen. Said Ahmed kehystää videonsa puhumalla siitä, minkälaista vihapostia ”suomalaiset vähemmistötaustaiset nuoret” saavat ”meidän yhteiskunnassa”. Siten hän jo sanavalintojensa kautta korostaa vähemmistöjen kuulumista suomalaiseen yhteiskuntaan: vähemmistötaustastaan riippumatta he ovat yhtä lailla suomalaisia ja jäseniä tässä yhteiskunnassa.

Suldaan Said Ahmed lukemassa vihapostia (kuvakaappaus, YouTube).

Esimerkki 4: Said Ahmed, vihaviestit ja kuulumisen problematiikka

Mauno kirjoittaa:

Suomi ensin ja matut ei ollenkaan. Vittu sanot nyt koko kansalle, et n*****t vittuun Suomesta. Vittu olet raiskaaja, ryöstäjä ja hakkaaja. Mä rupeen vittu tappaan sut kohta. Sulle ei mikään kelpaa. Vittu me annetaan sulle sellaista mitä et saa paskassa omassa maassaan. Vittu sinä jätät valtuuston ja Suomen tai seuraukset.

Teemu kirjoittaa:

Suldaan ja leijonakoru ei sovi yhteen, sen tajuaa jokainen täysijärkinen. Tämän apinan kaulaan sopisi paremmin rasvattu köysi. Leijona ei kuulu Somalin kaulaan, Somali kuuluu leijonan kitaan.

Vihapuheen suoltajat viittaavat Said Ahmediin sekä erittäin loukkaavalla, rasistisella ja epäinhimillistävällä n-sanalla että muilla, eläimiin viittaavilla sanoilla. Viesteissä tartutaan ihonväriin, etniseen taustaan, valtuutetun asemaan ja oletettuun rikollisuuteen. Niistä käy ilmi, että hänen kaltaisensa etnisiin vähemmistöihin kuuluvat ihmiset eivät kommentoijien mielestä kuulu valkoisen normin mukaiseen yhteiskuntaan ("Painu helvettiin Suomesta!") eivätkä politiikkaan ("jätät valtuuston").

Said Ahmed on tullut tunnetuksi Musta Leijona -lempinimellä, jota hän on käyttänyt myös omassa sosiaalisessa mediassaan useiden vuosien ajan ja jonka mukaisesti hän on kantanut perinteistä leijonakoru kaulassaan. "Teemu" tarttuukin tähän leijonasymbolin käyttöön: hän katsoo leijonasymbolin kuuluvan vain valkoisille suomalaisille, vaikkei sitä suoraan viestissään sanokaan.⁵ Vihaviestissä mainittu köysi, joka sopisi somalin kaulaan paremmin kuin koru, on esimerkki siitä väkivallalla uhkailusta, jopa tappouhkauksista ("Tilasit kuolemasi"; "Saunan takana on tilaa"), joita Said Ahmed somalitaustaisena poliitikkona on saanut (vrt. Knuutila ja muut 2019). Tämä on sinänsä paradoksaalista, sillä samaan aikaan viesteissä nimenomaan maahanmuuttajia syytetään väkivallasta ja muista rikoksista.

Loppukaneetissaan (alla) Said Ahmed kytkee vihapuheen vaikutukset erityisesti nuoriin ihmisiin ja heidän mielenterveyteensä. Samalla hän pohtii, miten tällaisia viestejä saava nuori voi haluta kuulua yhteiskuntaan, joka kohtelee häntä koko ajan vihamielisesti, jopa uhkaavasti. Näin hän ikään kuin kääntää valkoisen valtaväestön ja ei-valkoisten suomalaisten roolit päinvastaisiksi. Sen sijaan, että ongelmana olisi etnisten

5 Suomalaiskansallisen leijonasymbolin merkityksen muokkaamisesta ja omimisesta uusiin tarkoituksiin (appropriaatiosta) on viime vuosina ollut paljon keskustelua. Esimerkiksi somepostauksissa (Westinen 2017) on korostettu suomalaisuuden monimuotoistumista etnonationalistisen tulkinnan sijaan.

vähemmistöjen ”integroitumisongelma”, huomiota tulisikin kiinnittää valkoisen enemmistön ”rasismiongelmaan”: he eivät halua vähemmistöjen integroituvan ja olevan osa yhteiskuntaa.

Miten niitä nuoria, jotka saa tällaista viestejä, ehkä paljonkin, miten sellaiset nuoret voivat tuntea kuuluvansa tähän yhteiskuntaan? – – Tällaiset viestit saavat ihmisiä pelkäämään ja sensuroimaan itseään. Ne vaikuttavat myös mielenterveyteen jaksamisen kautta. Vihapuhe ja rasismi ja syrjintä myös syrjäyttää ihmisiä pahimmillaan.

Tässä esimerkissä korostuu siten se, miten vihapuheen esittäjien ja sen kohteiden käsitykset ja diskurssit moninaistuvasta Suomesta ja suomalaisuudesta poikkeavat toisistaan radikaalisti. Samalla Said Ahmed havainnollistaa superdiversiteetin moninaisten, liikkuvien ja muuttuvien identiteettien leikkauspisteitä. Hän on syntynyt Somaliassa, hänellä on pakolaistausta ja hän on muslimi. Samalla hän on menestynyt, monikielinen, suomen kielellä toimiva suomalainen poliitikko, joka edustaa myös virallista Suomea ja sen diskursseja.

Myös esimerkki 5 on video, jossa luetaan vihakommentteja. Videon on julkaissut TheSofiaElle, tunnettu transsukupuolinen tubettaja, yhdessä Valtterin, toisen somevaikuttajan, kanssa. Tämä esimerkki havainnollistaa sitä, miten superdiversiteetissä ei ole kyse vain siitä, että etnisyyteen, maahanmuuttajuuteen ja rotuun liitetyt sosiaaliset kategoriat ovat muutoksessa ja liikkuvia, vaikka juuri ne ovatkin aiemmassa tutkimuksessa saaneet paljon huomiota. Sama koskee myös esimerkiksi sukupuolten ja seksuaalisuuksien kategorioita siitä huolimatta, että ne ovat superdiversiteettitutkimuksessa harvoin olleet huomion keskipisteessä (Geerts, Withaecx ja van den Brandt 2018; Määttä, Suomalainen ja Tuomarla 2021).

TheSofiaElle ja Valtteri lukevat vihakommentteja (kuvakaappaus, YouTube).

Esimerkki 5: Isoisät taistelivat transihmisten vapauden puolesta

V: (Lukee) Meiän isoisät ei taistellu Suomesta, jotta tämä olisi joku transuhomolandia. Mielisairasta.

S: transuhomolandia. (Naurua)

V: Miksi, miksi, Mic Jackista tuntuu että tää on transuhomolandia.

S: No älä. Koska meitä on täällä aina ollut tässä maassa. Nyt me saadaan vaan olla vapaasti ja sen takia meidän esi-isät vai olik se isoisät

--

S: ja sen takia meidän isoisät taisteli tämän vapauden puolesta et me saadaan olla täällä vapaasti

V: kyllä. joten iso ja nöyrä kiitos heille siitä

S: Kiitos

V: isänmaamme Suomi. Hmm.

S: kyllä. Hmm. Transuhomolandia.

Esimerkissä 5 TheSofiaElle ja Valtteri lukevat ja kommentoivat heille lähetettyä vihaviestiä, jossa postaja rekontekstualisoi isänmaadiskurssia. Tämän diskurssin mukaan vapaa Suomi, jonka isoisien sukupolvi on sotimalla varmistanut heidän jälkeensä tuleville sukupolville, ei kuulu SofiaEllen ja Valtterin kaltaisille ihmisille, jotka haastavat heteronormatiivista yhteiskuntajärjestystä. Vihapostaajan mukaan heidän kaltaisensa ihmiset itse asiassa rapauttavat koko yhteiskunnan muuttamalla sen ”transuhomolandiaksi”. Kommentoidessaan tätä viestiä SofiaElle ja Valtteri hyödyntävät taitavasti tätä postajaan ilmausta. Ensinnäkin he vastaakohtaistavat sen: heidän mukaansa juuri isoisien sankaritekojen ansiosta heidän kaltaisensa ihmiset voivat elää vapaina Suomessa. Sen lisäksi he moduloivat tätä retorista käännöstä vielä kiitoksien (”iso ja nöyrä kiitos heille”) ja isänmaallisuuden kiteytyksen (”isänmaamme Suomi”) kautta, kytkemällä oman kommenttinsa siten myös viime vuosikymmenen *Kiitos 1939–1945* -kampanjointiin, jolla kerättiin rahaa toisen maailmansodan veteraaneille. Näillä keinoilla he ottavat haltuunsa koko nationalistisen sankarikertomuksen, johon vihakomenttoija viittaa. Kuten Said Ahmed, myös SofiaElle ja Valtteri siten puolustavat oikeuttaan kuulua Suomeen sellaisina kuin he ovat. Siinä missä Said Ahmed sanoittaa tämän oikeuden rationaalisen poliittisen diskurssin keinoin, SofiaElle ja Valtteri ilmaisevat saman asian retorisesti ja ironisesti.

Lopuksi

Tässä luvussa olemme esitelleet lyhyesti keskeisiä sosiolingvistisen superdiversiteettitutkimuksen lähtökohtia, havainnollistaneet sen tarjoamaa näkökulmaa sosiaalisen median käytänteiden analyysiin ja tuoneet esiin, millaisia superdiversiteetin kannalta kiinnostavia ilmiöitä sen

kautta avautuu tutkimukselle. Sosiolingvivistisestä näkökulmasta voidaan sekä teoretisoida että tutkia empiirisesti, etnografisin ja diskurssianalyttisin työvälinein sitä, miten superdiversiteetin moninaiset, muuttuvat ja liikkuvat merkityshorisontit ilmenevät kielellisessä ja muussa semioottisessa toiminnassa, myös sosiaalisessa mediassa. Superdiversiteetin kannalta kiinnostavia ilmiöitä ovat varsinkin (i) sosiaalisen median kielellinen heterogeenisyys ja monimodaalisuus, (ii) osallistujien orientaatiot ja asemoituminen suhteessa sosiaalisen median toimintoihin sääteleviin monitahoisiin normeihin, (iii) moniulotteisten identiteettien representointi, esittäminen ja niitä koskevat debaattit ja (iv) superdiversiteettidiskurssit ja niiden vastadiskurssit.

Esimerkeillämme keskityimme osoittamaan, miten jollain tavalla ”erilaisina” nähdyt sosiaalisen median toimijat – mustat ja ruskeat ihmiset, maahanmuuttajat, transihmiset – käsittelevät ja tutkivat monikielisin, monimodaalisin ja heteroglossian keinoin suomalaisessa yhteiskunnassa kohtaamiaan jännitteitä, ristiriitoja ja konfrontaatioita. Toimme esiin sen, miten he sekä tuottavat että haastavat yhteiskunnallista normipohjaa sosiaalisen median välityksellä, ja tuottavat ymmärrystä superdiversiteetistä identiteettien ja sosiaalisten suhteiden rakentamisen välineenä. Analyyseissämme osoitimme, että heille superdiversiteetti on elävää todellisuutta, jossa he voivat navigoida eri tavoin. Niin kuin esimerkiksi havainnollistivat, yhteisenä kipupisteenä heille on se, että huolimatta suomalaisen yhteiskunnan monimuotoistumisesta, heille ovat tuttuja tilanteet, kokemukset ja reaktiot, joissa (super)diversiteettiä ei pidetä normaalina asiantilana – vaan pikemminkin epätoivottavana, tuomittavana ja jopa vaarallisena.

Sosiaalisen median käytänteet nojaavat usein osallistujien kykyyn hyödyntää varsin erikoistuneitakin kielellisiä ja semioottisia resursseja. Ne vaativat omanlaistaan asiantuntijuutta, joka voi osoittautua arvokkaaksi pääomaksi ei ainoastaan verkon paikallisissa ja globaaleissa osallistumiskulttuureissa, vaan myös muussa yhteiskunnallisessa ja/tai ammatillisessa toiminnassa. Omalta osaltaan sosiaalisen median käytänteet voivat jopa mahdollistaa uudenlaisia, epäperinteisiä kuulumisen, työllistymisen ja yrittäjyyden muotoja. Kaikki esimerkkitapauksemme, lukuun ottamatta (ex-)kansanedustaja Said Ahmedia, havainnollistavat

myös tätä sosiaalisen median potentiaalia. Tästä näkökulmasta aktiivinen toiminta sosiaalisessa mediassa voi olla yksi reitti voimaantumiseen ja monipuolisempaan yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen toimijuuteen (ks. myös Alim 2009; Stroud ja Wee 2012).

Sosiaalisen median aktiviteetit, viestintä ja vuorovaikutus ovat tärkeitä tutkimuskohteita. Siitä huolimatta, että sekä tieteellisissä että populaareissa keskusteluissa sosiaalinen media nähdään usein triviaalina, ongelmallisena ja esoteerisena, olemme vakuuttuneita siitä, että se kannattaa ottaa vakavasti. Se, mitä tapahtuu sosiaalisessa mediassa, ei ole muusta yhteiskunnallisesta ja sosiokulttuurisesta toiminnasta irrallinen ilmiö. Päinvastoin, sosiaalisen median toiminnot havainnollistavat omilla tavoillaan sellaisia teemoja, kysymyksiä ja haasteita, jotka ovat moniulotteisesti diversifioituvien yhteiskuntien kannalta tärkeitä ja ajan-kohtaisia. Ne avaavat yhden näkökulman ymmärtää kokemuksia, merkityksiä ja reaktioita, joita nykypäivän superdiversiteettiin liittyy.

Lähteet

- Esimerkki 1: Seksikäs Suklaa & Dosedla 12.1.2017: Lähiökielenkääntäjä. <https://www.youtube.com/watch?v=DV-2RQ5qCPg>. Viitattu 15.3.2023.
- Esimerkki 2: Kili-Kali 25.8.2016: Mamu joka luulee olevansa suomalainen. <https://www.youtube.com/watch?v=JoTFLDw1fk>. Viitattu 15.3.2023.
- Esimerkki 4: Suldaan Said Ahmed 13.3.2019: Luetaan vihapostia. <https://www.youtube.com/watch?v=B1X44amQe3s>. Viitattu 15.3.2023.
- Esimerkki 5: TheSofiaElle 30.8.2018: Luetaan toistemme vihakommentteja ft. Valtteri: <https://www.youtube.com/watch?v=LfQqgRJ5VgU>. Viitattu 15.3.2023

Tutkimuskirjallisuus

- Agha, Asif 2007: *Language and Social Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ahmed, Sara 2000: *Strange encounters. Embodied others in postcoloniality*. Lontoo: Routledge.
- Alim, Samy H. 2009: Translocal style communities: hip hop youth as cultural theorists of style, language, and globalization. *Pragmatics*, 19:1, 103–127.

- Androutsopoulos, Jannis 2011: From variation to heteroglossia in the study of computer-mediated discourse. Teoksessa Crispin Thurlow ja Kristine Mroczek (toim.) *Digital discourse. Language in the new media*. Oxford: Oxford University Press, 277–298.
- Androutsopoulos, Jannis 2014: Linguaging when contexts collapse: Audience design in social networking. *Discourse, Context & Media*, 4:5, 62–73.
- Androutsopoulos, Jannis ja Kasper Juffermans 2014: Digital language practices in superdiversity: Introduction. *Discourse, Context & Media*, 4:5, 1–6.
- Arnaut, Karel 2016: Super-Diversity: Elements of an emerging perspective. Teoksessa Karel Arnaut, Jan Blommaert, Ben Rampton ja Max Spotti (toim.) *Language and superdiversity*. Lontoo: Routledge, 49–70.
- Arnaut, Karel ja Max Spotti 2015: Superdiversity discourse. Teoksessa Karen Tracy, Cornelia Ilie ja Todd Sandel (toim.) *The international encyclopedia of language and social interaction*. New York: Wiley, 1–7.
- Bakhtin, Mikhail 1981 [1934–1935]: Discourse in the novel. Teoksessa Michael Holquist (toim.) *The dialogic imagination. Four essays*. Kääntäneet Caryl Emerson ja Michael Holquist. Austin: University of Texas Press, 259–422.
- Bauman, Richard ja Charles L. Briggs 1990: Poetics and performance as critical perspectives on language and social life. *Annual Review of Anthropology*, 19:1, 59–88.
- Benesch, Susan, Derek Ruths, Kelly P. Dillon, Mohammad Saleem Haji ja Lucas Wright 2016: *Counterspeech on Twitter. A field study*. A report for Public Safety Canada under the Kanishka Project. <https://dangerousspeech.org/counterspeech-on-twitter-a-field-study/>. Viitattu 26.3.2021.
- Bhabha, Homi K. 1994: *The location of culture*. Lontoo: Routledge.
- Blommaert, Jan 2010: *The sociolinguistics of globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blommaert, Jan 2015: Commentary. Superdiversity old and new. *Language and Communication*, 44:1, 82–88.
- Blommaert, Jan 2016: Ahistorical? Yes, right... *Ctrl+Alt+Dem. Research on alternative democratic life in Europe*, August 2016.
- Blommaert, Jan ja Ben Rampton 2011: Language and superdiversity. *Diversities*, 13:2, 1–21.
- Carr, Summerson E. ja Michael Lempert (toim.) 2016: *Scale. Discourse and dimensions of social life*. Berkeley: University of California Press.
- Creese, Angela ja Adrian Blackledge 2010: Towards a sociolinguistics of superdiversity. *Zeitschrift Für Erziehungswissenschaft*, 13:4, 549–572.
- Cresswell, Tim ja Craig Martin 2012: ‘On turbulence: entanglement of disorder and order on a Devon beach.’ *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 103:5, 516–29.
- Deumert, Ana 2014: Digital superdiversity: A commentary. *Discourse, Context, and Media*, 4–5, 116–120.
- Deumert, Ana 2018: The multivocality of heritage: Moments, encounters and mobilities. Teoksessa Angela Creese ja Adrian Blackledge (toim.) *The Routledge handbook of language and superdiversity*. Abingdon: Routledge, 149–164.
- Flores, Nelson ja Mark C. Lewis 2016: From truncated to socio-political emergence: A critique of super-diversity in sociolinguistics. *International Journal of the Sociology of Language*, 241, 97–124.

- Garcés-Conejos Blitvich, Pilar 2018: Globalization, transnational identities, and conflict talk: The superdiversity and complexity of the Latino identity. *Journal of Pragmatics*, 134, 120–133. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2018.02.001>.
- Geerts, Evelien, Sophie Withaecx ja Nella van den Brandt 2018: Editorial. Superdiversity: A critical intersectional investigation. *Tijdschrift voor genderstudies*, 21:1, 1–5.
- George, Rachel 2020: Simultaneity and the refusal to choose: The semiotics of Serbian youth identity on Facebook. *Language in Society*, 49:3, 399–423.
- Grossberg, Lawrence 2006: Does cultural studies have futures? Should it? (Or what's the matter with New York?) Cultural studies, contexts and conjunctures. *Cultural Studies*, 20:1, 1–32.
- Heyd, Theresa 2014: Doing race and ethnicity in a digital community: Lexical labels and narratives of belonging in a Nigerian web forum. *Discourse, Context & Media*, 4:5, 38–47.
- Huttunen, Laura 2004: Kasvoton ulkomaalainen ja kokonainen ihminen: Marginalisoiva kategorisointi ja maahanmuuttajien vastastrategiat. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen ja Anna Kulmala (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Helsinki: Gaudeamus, 134–154.
- Iedema, Rick 2003: Multimodality, resemiotization: Extending the analysis of discourse as multi-semiotic practice. *Visual Communication*, 2:1, 29–57.
- Jonsson, Carla ja Anu Muhonen 2014: Multilingual repertoires and the relocalization of manga in digital media. *Discourse, Context & Media*, 4:5, 87–100.
- Juffermans, Kasper, Jan Blommaert, Sjaak Kroon ja Jingling Li 2014: Dutch-Chinese repertoires and language Ausbau in superdiversity: A view from digital media. *Discourse, Context & Media*, 4:5, 48–61.
- Kaplan, Andreas ja Michael Haenlein 2010: Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53:1, 59–68.
- Keskinen, Suvi, Minna Seikkula ja Faith Mkvesha (toim.) 2021: *Rasismi, valta ja vastarinta: Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Knuutila, Aleks, Heidi Kosonen, Tuija Saresma, Paula Haara ja Reeta Pöyhtäri 2019: Viha vallassa: Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja*, 2019:57. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Kytölä, Samu 2016: Translocality. Teoksessa Alexandra Georgakopoulou ja Teresa Spilioti (toim.) *The Routledge handbook of language and digital communication*. Lontoo: Routledge, 371–388.
- Kytölä, Samu 2017: Are they singing the national anthem?: Football followers' responses to the ethnic diversification of Finland men's national football team. Teoksessa Sirpa Leppänen, Elina Westinen ja Samu Kytölä (toim.) *Social media discourse, (dis)identifications and diversities*. New York: Routledge, 62–93.
- Kytölä, Samu 2018: Race, ethnicity and 'African-ness' in football discourse: Perspectives in the age of superdiversity. Teoksessa Angela Creese ja Adrian Blackledge (toim.) *The Routledge handbook of language and superdiversity*. Abingdon: Routledge, 268–282.
- Lehtonen, Heini 2015: *Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Leppänen, Sirpa 2023/painossa: Planting in the pandemic: Surveillance on social media. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. <https://doi.org/10.1080/01434632.2023.2222104>.
- Leppänen, Sirpa, Janus Møller, Andreas Staehr, Thomas Nørreby ja Samu Kytölä 2015: Introduction: Authenticity, Normativity and Social Media. *Discourse, Context and Media*, 8, 1–5.
- Leppänen, Sirpa ja Ari Elo 2016: Buffalaxing the Other: Superdiversity in action on YouTube. Teoksessa Karel Arnaut, Jan Blommaert, Ben Rampton, ja Max Spotti (toim.) *Language and superdiversity*. New York: Routledge, 110–130.
- Leppänen, Sirpa ja Samu Kytölä 2017: Investigating multilingualism and multisemioticity as resources for (dis)identification in social media. Teoksessa Marilyn Martin-Jones ja Deirdre Martin (toim.) *Researching multilingualism: Critical and ethnographic approaches*. Lontoo: Routledge, 155–171.
- Leppänen, Sirpa, Samu Kytölä, Henna Jousmäki, Saija Peuronen ja Elina Westinen 2014: Entextualization and resemiotization as resources for identification in social media. Teoksessa Philip Seargeant ja Caroline Tagg (toim.) *The language of social media. Identity and community on the Internet*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 112–136.
- Leppänen, Sirpa, Saija Peuronen ja Elina Westinen 2018: Superdiversity perspective and the sociolinguistics of social media. Teoksessa Angela Creese ja Adrian Blackledge (toim.) *The Routledge handbook of language and superdiversity*. Abingdon: Routledge. 30–42. <https://doi.org/10.4324/9781315696010-4>.
- Leppänen, Sirpa ja Arja Piirainen-Marsh 2009: Language policy in the making: an analysis of bilingual gaming activities. *Language Policy*, 8:3, 261–284.
- Leppänen, Sirpa, Elina Westinen ja Samu Kytölä (toim.) 2017: *Social media discourse, (dis) identifications and diversities*. New York: Routledge, 1–35.
- Leppänen, Sirpa, Samu Kytölä, Elina Westinen ja Saija Peuronen 2017: Introduction: Social media discourse, (dis)identifications and diversities. Teoksessa Sirpa Leppänen, Elina Westinen ja Samu Kytölä (toim.) *Social media discourse, (dis)identifications and diversities*. New York: Routledge, 1–35.
- Leppänen, Sirpa ja Sanna Tapionkaski 2021: Doing gender and sexuality intersectionally in multimodal social media practices. Teoksessa Jo Angouri ja Judith Baxter (toim.) *Routledge Handbook of Language, Gender and Sexuality*. Lontoo: Routledge, 543–556.
- Leppänen, Sirpa ja Elina Westinen 2018: Migrant rap in the periphery: Performing politics of belonging. *AILA Review 2016, Meaning-making in the periphery*, 2018, 1–26.
- Leppänen, Sirpa ja Elina Westinen 2022: Sociolinguistic upsets and people of color in social media performances. *International Journal for the Sociology of Language*. 2022, 275, 129–151.
- McLaughlin, Fiona 2014: Senegalese digital repertoires in superdiversity: A case study from Seneweb. *Discourse, Context & Media*, 4:5, 29–37.
- McRobbie, Angela 2005: Notes on “what not to wear” and post-feminist symbolic violence. *The Sociological Review*, 52:2, 97–109.
- Meissner, Fran ja Steven Vertovec 2014: Comparing super-diversity. *Ethnic and Racial Studies*, 38:4, 541–555.

- Musolff, Andreas 2019: Hostility towards immigrants' languages in Britain: A backlash against 'super-diversity'? *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 40:3, 257–266.
- Määttä, Simo K., Karita Suomalainen ja Ulla Tuomarla 2021: Everyday discourse as a space of citizenship: the linguistic construction of in-groups and out-groups in online discussion boards. *Citizenship Studies*, 25:6, 773–790.
- Ndhlovu, Finex 2016: A decolonial critique of diaspora identity theories and the notion of superdiversity. *Diaspora Studies*, 9:1, 28–40.
- Pavlenko, Aneta 2018: Superdiversity and why it isn't: Reflections on terminological innovation and academic branding. Teoksessa Barbara Schmenk, Stephan Breidbach ja Lutz Küster (toim.) *Slogonization in language education discourse. Conceptual thinking in the age of academic marketization*. Bristol: Blue Ridge Summit, 142–168.
- Peuronen, Saija 2013: Heteroglossia as a resource for reflexive participation in a community of Christian snowboarders in Finland. *Journal of Sociolinguistics*, 17:3, 297–323.
- Rastas, Anna 2019: The emergence of race as a social category in Northern Europe. Teoksessa Philomena Essed, Karen Farquharson, Kathryn Pillay ja Elisa Joy White (toim.) *Relating Worlds of Racism. Dehumanization, Belonging and the Normativity of European Whiteness*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 357–381.
- Seargeant, Philip ja Caroline Tagg (toim.) 2014: *Language of social media. Identity and community on the Internet*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Sharma, Bal Krishna 2014: On high horses: Transnational Nepalis and language ideologies on YouTube. *Discourse, Context & Media*, 4:5, 19–28.
- Stæhr, Andreas Candefors 2014: The appropriation of transcultural flows among Copenhagen youth – The case of illuminati. *Discourse, Context & Media*, 4:5, 101–115.
- Stæhr, Andreas Candefors 2016: Linguaging and normativity on Facebook. Teoksessa Karel Arnaut, Martha Sif Karrebæk, Max Spotti ja Jan Blommaert (toim.) *Engaging superdiversity. Recombining spaces, times and language practices*. Bristol: Multilingual Matters, 170–198.
- Stroud, Chris 2015: Afterword: Turbulent deflections. Teoksessa Chris Stroud ja Mastin Prinsloo (toim.) *Language, literacy and diversity. Moving words*. New York: Routledge, 303–316.
- Stroud, Chris ja Lionel Wee 2012: *Style, identity and literacy. English in Singapore*. Bristol: Multilingual Matters.
- Tagg, Caroline ja Agnieszka Lyons 2018: Mobile messaging by migrant micro-entrepreneurs in contexts of superdiversity. Teoksessa Creese, Angela ja Adrian Blackledge (toim.) *The Routledge handbook of language and superdiversity*. Abingdon: Routledge, 312–328.
- Varis, Piia 2016: Superdiverse times and places: Media, mobility, conjunctures and structures of feeling. Teoksessa Karel Arnaut, Martha Sif Karrebæk, Max Spotti ja Jan Blommaert (toim.) *Engaging superdiversity: Recombining spaces, times and language practices*. Bristol: Multilingual Matters, 25–46.
- Vertovec, Steven 2006: *The emergence of super-diversity in Britain*. Centre on Migration, Policy and Society, Working Paper No. 25. Oxford: University of Oxford. https://www.compas.ox.ac.uk/wp-content/uploads/WP-2006-025-Vertovec_Super-Diversity_Britain.pdf. Viitattu 11.4.2022.

- Vertovec, Steven 2007: Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies*, 30(6), 1024–1054.
- Vigouroux, Cécile 2016: Magic marketing: Performing grassroots literacy. Teoksessa Karel Arnaut, Martha Sif Karrebæk, Max Spotti ja Jan Blommaert (toim.) *Engaging superdiversity. Recombining spaces, times and language practices*. Bristol: Multilingual Matters, 199–219.
- Westinen, Elina 2017: 'Still alive, nigga': Multisemiotic constructions of self as the Other in Finnish rap music videos. Teoksessa Sirpa Leppänen, Elina Westinen ja Samu Kytölä (toim.) *Social media discourse, (dis)identifications and diversities*. New York: Routledge, 335–360.
- Westinen, Elina 2019: "Hassan Maikal, aina paikal": vloggaaminen, kuuluminen ja intersektionaalisuus. *Nuorisotutkimus*, 2/2019, 53–69.
- Westinen, Elina 2023: *Aina ollu tääl. Suomiräp 4.o.* Helsinki: Johnny Kniga.